

ДОПЪЛНЕНИЕ КЪМ ТОМ 15 (TRICHOPTERA, ANNULIPALPIA) И ТОМ 19 (TRICHOPTERA, INTEGRIPALPIA) ОТ ПОРЕДИЦАТА „ФАУНА НА БЪЛГАРИЯ“

КРАСИМИР КУМАНСКИ

Още в първия от двата тома, посветени на българската ручейникова фауна (Кумански, 1985), бе изказано предположението, че известните дотогава около 230 вида обхващат приблизително 90% от дефинитивния брой представители на разред Trichoptera, обитаващи нашите сладки води. Междувременно с публикуването на втория том (Кумански, 1988) броят на известните видове в България нарасна на 248. С включените в настоящото допълнение *Potamophylax rotundipennis* (Вг а и.) и *Micropterna hatatitla* Mal. този брой става къръло 250; вторият вид същевременно е нов за фауната на Европа. Допълнително намереният материал от *Diplectrona atra* Mc L. премахва съмнението, изразено в първоначалното му съобщаване от България (Кумански, 1985). Накрая промяната в систематичния статус на други два вида налага това да бъде съответно коригирано и във „Фауна на България“.

Hydroptila angulifera Кумански, 1974

Hydroptila angulifera Кумански, 1974, p. 71—75, f. 1—7.

Hydroptila uncinata Mogg.: Кумански, 1981, p. 140, 144 (synonym of *angulifera*); Кумански, 1985, с. 120, 128—129, фиг. 50—Г-3.

Hydroptila angulifera: Malicky et Moretti, 1987, p. 193—196, Abb. 2 (bona species).

Малко след публикуването на описанието на *H. angulifera* бях осведомен (Malicky, in litt.), че сравнението с материал от корсиканския *H. uncinata* Mogg. е показало видова идентичност, при което българският вид става младши синоним. По-късно Malicky и Moretti (1987) в публикацията си върху *H. uncinata* и близкородствените му видове установяват обективни различия, при което видовият статус на *H. angulifera* бива възстановен. Така в текста за видовете от род *Hydroptila* (вкл. определителната таблица, текста под фигурите и картата за разпространението в България) описането на вид № 7 *Hydroptila uncinata* Mogg. се отнася за *Hydroptila angulifera* Кумански, 1974, с приложената по-горе синонимна листа.

H. angulifera несъмнено има обща филетична линия както с *H. uncinata* Mogg. (континентална Италия, Сицилия и Корсика), така и с *H. fiorii* Malicky et Moretti (Сардиния).

Разпространение: Вероятен балкански ендемит, известен за сега само от България (Родопите и Малешевска планина).

Diplectrona atra McLachlan, 1878

В том 15 от „Фауна на България“ (Кумански, 1985) род *Diplectrona*

бе съобщен по една двойка възрастни насекоми и една ларва, като видовото определение бе поставено под въпрос (*D. cf. atra* M c L.). Новото находище: Варна, малко поточе между местностите Св. Константин и Златните паяци, 26. V. 1990, масово летящ (събрани 5 ♂), направи възможно допълнително определяне, при което бе установено, че се касае именно за *D. atra*. Същевременно периодът на срещане на имагото се разширява от май до август.

Potamophylax rotundipennis (Brauer, 1857)

Anabolia rotundipennis Brauer, 1857, Neur. Austr., p. 49, f. 54—55.

Stenophylax rotundipennis: McLachlan, 1875, Rev. Syn., p. 114, 126—127, Pl. 13, f. 1—7.

Potamophylax rotundipennis Schmid, 1955, Mitt. Schweiz. ent. Ges., 28 Beiheft, p. 176.

Предното крило (δ , φ) с дължина 13—17 mm и с характерните за видовете от този род по-светли надлъжни ивици в клетките, като най-контрастни са тези в дискоидалната, медиалната и тиридиалната клетка, а също и между аналните жилки. Оцветяването на предните крила сивокафеникаво, задните крила сивкавопрозрачни. Главата отгоре, антените и дисталните членчета на краката кафяви, коксите и коремчето жълти до жълто кафеинави.

Мъжки гениталии. Спинулозната зона на 8-ия тергит от два ясно отграничени участъка с гъсти, черни шипчета (фиг. 1—В). Дорзалната 1/3 на 9-ия сегмент много тясна, останалата му част силно развита. Горните придатъци с умерено дълбока изрезка на задния ръб (фиг. 1—А). Междинните придатъци массивни, силно хитинизирани, с обемиста базална част и куковидно извити нагоре заострени каудални дялове. Долните придатъци с прав, към върха силно хитинизиран, каудално широк, а в профил по-тесен свободен дял (фиг. 1—А). Едеагусът с луковицовиден, косо отрязан връх (фиг. 1—С); параметрите много по-къси от едеагуса, бухалковидни в профил, с характерен гребен от удължаващи се в каудално направление мощни чешуинки (фиг. 1—С).

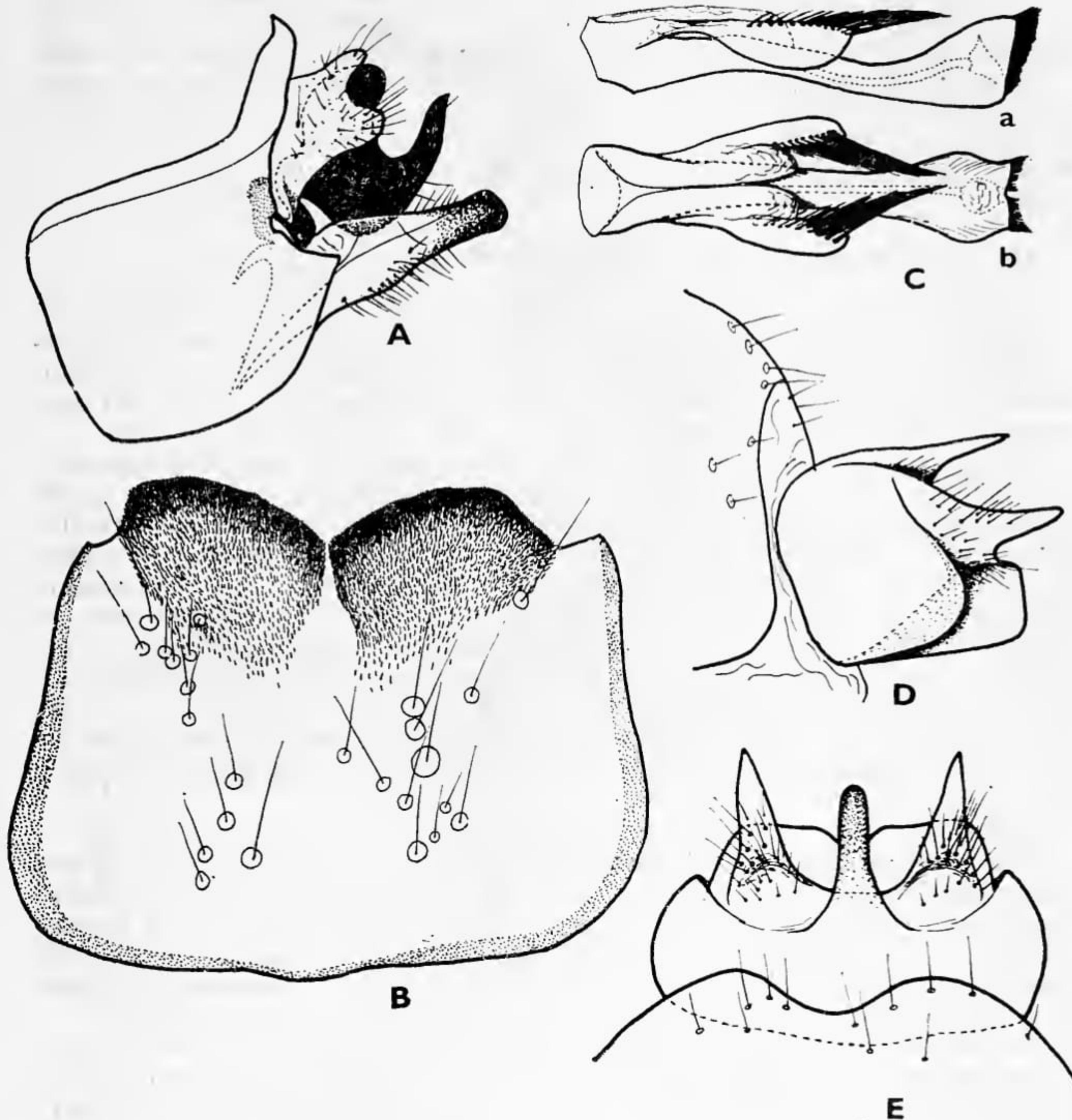
Женски гениталии. Дорзалната част на 9-ия сегмент и 10-ият сегмент образуват къса тубуларна структура с много характерен, тесен и удължен медиодорзален израстък и малко по-дълги от него, остри странични израстъци (фиг. 1—Е); профилът на тази структура също характерен (фиг. 1—D). Вентралната част на 9-ия сегмент удължена, в профил заобленоправоъгълна. Вулварната плака с еднакводълги дялове; централният дял заобленотриъгълен, страничните четириъгълни.

Ритробионт, у нас очевидно сред най-редките представители на рода. Единственото находище (фиг. 3) е в крайната северозападна част от България: р. Тополовец над село Долен Бошняк, Видинско, 23. 10. 1986, 2 зрели какавиди и няколко празни какавидни къщички (събр. Б. Русев). Надморската височина на находището е около 120 м. У нас типично есенен вид (октомври), а по литературни данни от Централна и Северна Европа лети от август до септември. Българското находище същевременно отбелязва най-южната точка от неговия ареал на срещане.

Разпространение: Северна и Централна Европа (вкл. най-северните райони от Балканския полуостров), Западен Сибир.

Определянето на *P. rotundipennis* може да се извърши по определителната таблица в том 19 от „Фауна на България“ (Кумански, 1988) със следното ѝ допълнение:

1 (12) Мъжки индивиди (максиларните пипала 3-членни).

Фиг. 1. Гениталии на *Potamophylax rotundipennis* (Brau.) (ориг.)

♂: А—9-и и 10-и сегмент (без едеагуса), профил; В — 8-и тергит, дорзално; С — едеагус, профил (а) и дорзално (б); ♀: D — дорзалначасть на 9-ия и 10-ия сегмент, профил; Е — същото, дорзално

3 (6) Долните придатъци в профил тесни, със силно удължена, пръчковидна дорзална част. Парамерите равномерно тънки или бухалковидни.

За (3б) Параметите прави, бухалковидни (фиг. 1—С)

36 (3а) Парамерите равномерно тънки, по-силно или по-слабо извити, нг-
извити

ЛОВИДНИ.

12 (1) Женски индивиди (максъларните пипала 5-членни).

Micropterna hatatitla Malicky, 1985

Micropterna hatatitla Malicky, 1985, Mitt. Ent. Ges. Basel, N. F., 35. p. 27—35.

Предните крила жълто-кафеникави, с многобройни дребни, светли петънца. Хабитуално сходен с *M. nycterobia* M c L. и *M. caesareica* S c h m. Дължината на предното крило на екземплярите от България (δ , φ) 12—15 mm, а според оригиналното описание (Malicky, 1985) — 14—19 mm.

Мъжки гениталии. Спинулозната зона на 8-ия тергит компактна, с много гъсти, черни шипчета, дорзално по-широка, отколкото дълга, с трапецовидно очертание. Деветият сегмент много добре развит, неговият орален ръб в профил с очертанията на полуокръжност. Горните придатъци в профил тесни, удължени, дорзално — по-широки и заоблени. Междинните придатъци тънки и удължени, извити дъговидно нагоре, върховете им в профил заоблени (фиг. 2—А). Долните придатъци в профил тесни, стърчащата им част удължена и заострена, а погледната каудално — с леко разширени и заоблени върхове (фиг. 2—С). Пениалният апарат много сходен с този на *M. caesareica* — добре хитинизиран, параметрите значително покъси от едеагуса; последният на върха със слаба централна издутина (фиг. 2—D).

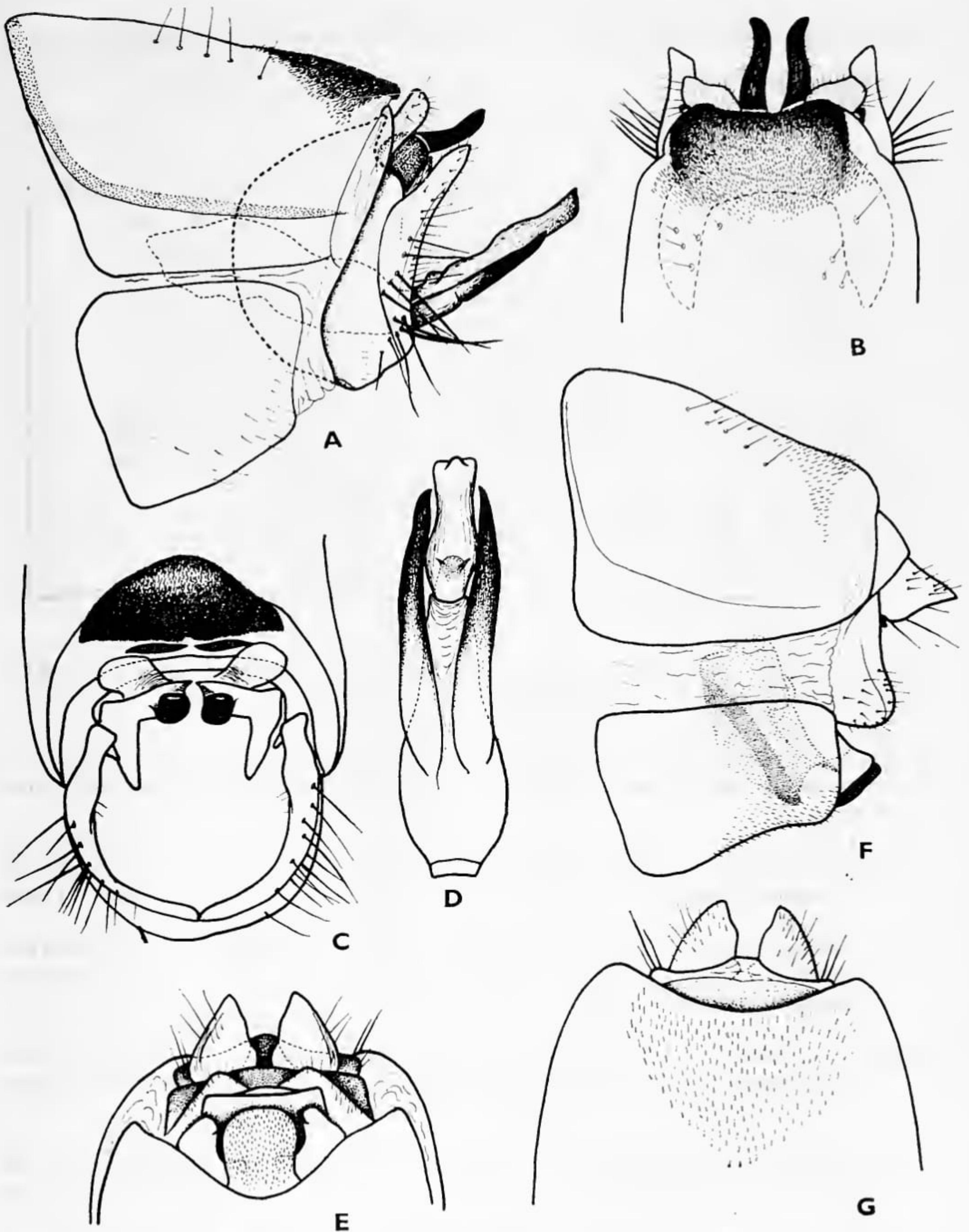
Женски гениталии. Осмият тергит с ясно оформена, триъгълна спинулозна зона. Дорзолатералните израстващи на 10-ия сегмент във вид на сближени, остри триъгълни пирамиди. Вентралните части на 9-ия сегмент добре развити, в профил със заобленоиздадени (но не провиснали) очертания (фиг. 2—F). Дяловете на вулварната плака еднакводълги; страничните заобленотриъгълни, а централният — много широк, овалноезиковиден, осеян с гъсти и къси шипчета (фиг. 2—E).

Екологобиологичните особености на този неотдавна открит вид са все още неизвестни, но по всяка вероятност не се отличават от тези на близките *M. caesareica* Schm., *M. malaspina* Schm., *M. nycterobia* Mc L. и други ритробионти, нерядко обитаващи още хипокренала и епипотамала: Единственото му находище у нас (фиг. 3) е в Източните Родопи, хижа Студен кладенец, с надморска височина около 200 м. Лети през май (2 ♂, събрани на 23. V. 1990); други 3 ♂ и 1 ♀ индивиди бяха намерени в електрически глобус (декември 1989), събрани и в двата случая от Ст. Бешков. Това находище същевременно е и първото за вида в Европа.

Разпространение: Типичен представител на зоогеографската категория pontomediterански ручейници. Описан от Централна и Северна Мала Азия, а сега установен и в югоизточната част на Балканския полуостров.

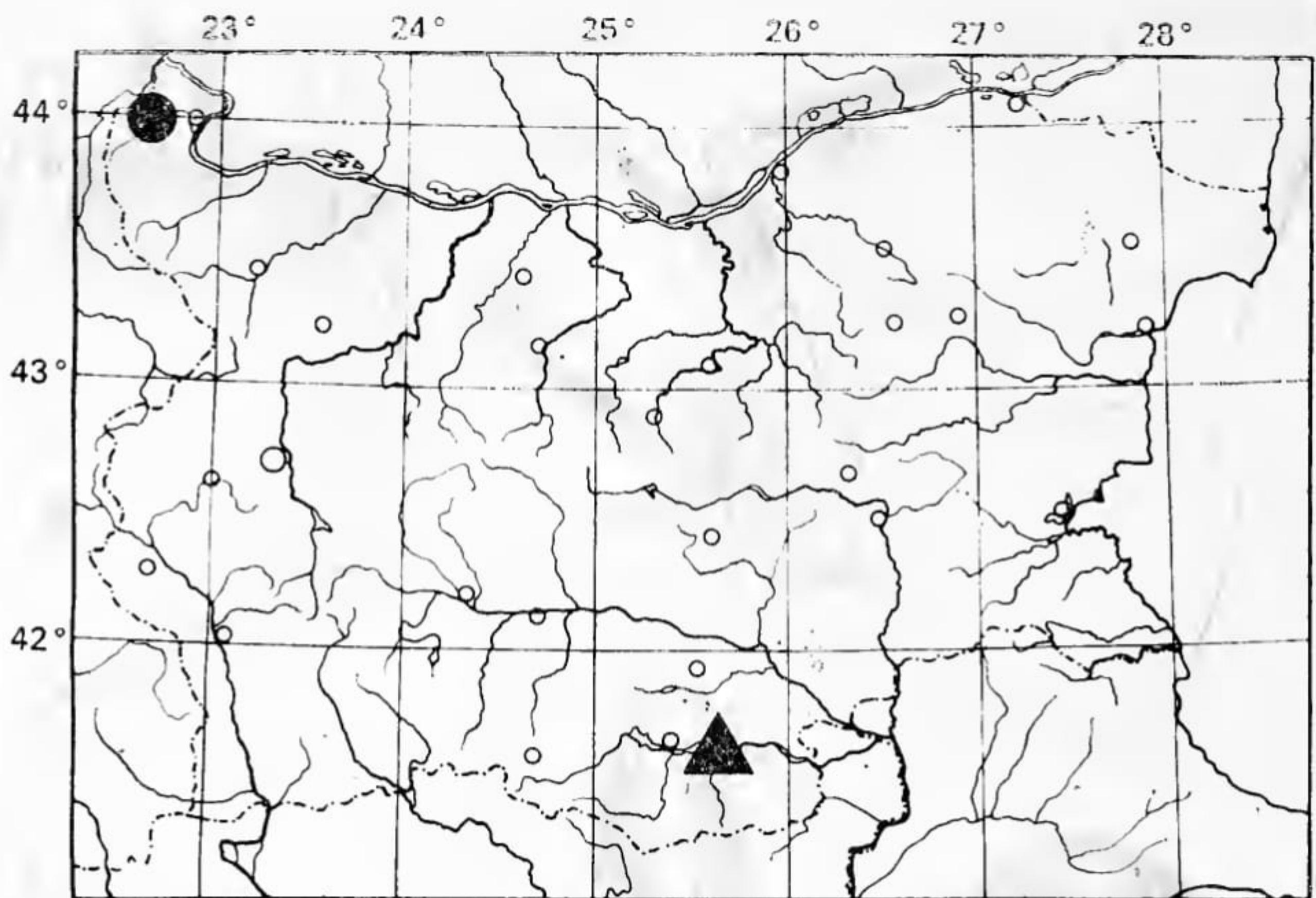
За определянето на *M. hatatitla* е необходимо в определителната таблица на видовете от рода в том 19 от „Фауна на България“ (Кумански, 1988) да се внесе следното допълнение:

1 (16) Мъжки насекоми (максиларните пипала 3-членни; първото тарзално членче в предния крак по-късо от второто).

Фиг. 2. Гениталии на *Micropterna hatatitla* M a l. (ориг.)

♂: А — общ вид, профил; В — същото (без едеагуса), дорзално; С — същото (без едеагуса), каудално; Д — едеагус, дорзално; ♀: Е — общ вид, вентрално; F — същото, профил; Г — същото, дорзално

Фиг. 3. Разпространение в България на *Potamophylax rotundipennis* (В га и.) (●) и *Micropterna hatatitla* Mal. (▲) (ориг.)

- 6 (11) Едеагусът добре хитинизиран, не по-къс от параметрите.
- 6а (8) Спинулозната зона на 8-ия тергит цяла, без разделителна медиална бразда.
- 7 (7а) Спинулозната зона на 8-ия тергит цяла, удълженоезиковидна, задната ѝ част стеснена в средата на тергита (фиг. 71 — Б). Горните вътрешни ъгли на долните придатъци с голям, извит шиповиден израстък (фиг. 71—В) 5. *M. sequax* Mc L.
- 7а (7) Спинулозната зона на 8-ия тергит цяла, но скъсена, с трапецовидни очертания (фиг. 2—D). Върховете на долните придатъци без шиповиден медиален израстък (фиг. 2—С и D) 9. *M. hatatitla* Mal.
- 8 (6а) Спинулозната зона на 8-ия тергит много широка, но по-къса, разделена от медиална бразда на 2 части. Каудално върховете на долните придатъци заоблени, без вътрешен шиповиден израстък.
- 16 (1) Женски насекоми (максиларните пипала 5-членни; първото тарзално членче на предните крака по-дълго от второто).
- 24 (23) Страницните дялове на 10-ия сегмент по-сближени, остри и удължени или по-къси и заоблени. Вентралните части на 9-ия сегмент в профил по-ниски, но добре проявени.
- 24а (24б) Страницните дялове на 10-ия сегмент заострени, триъгълно-пирамidalни. Централният дял на вулварната плака много по-широк от страницните дялове, заобленоезиковиден (фиг. 2—Е) 9. *M. hatatitla* Mal.
- 24б (24а) Страницните дялове на 10-ия сегмент с други очертания. Централ-

ният дял на вулварната плака по-малък, не по-широк от страничните дялове.

25 (26)

Setodes bulgaricus Kuman斯基, 1976

Setodes viridis bulgaricus Kuman斯基. — In: Kuman斯基 et Malicky, 1976, p. 120—123, Pl. 12, f. 1—7; Kumanски, 1981, p. 143; Kumanски et Malicky, 1984, p. 199; Кумански, 1988, с. 327—329, фиг. 159.

Setodes bulgaricus Кум.: Schmid, 1987, p. 48, 135 (stat. nov.).

В публикацията на Kuman斯基 et Malicky (1976) върху ручейници от България бе описан като нов за науката подвидът *Setodes viridis bulgaricus* Кум. В неотдавна публикуваната си монография върху няколко рода от семейство Leptoceridae Schmid (1987) стига до заключението, че докато останалите подвидове на *S. viridis*: *S. v. viridis* Fouger (почти цяла Европа), *S. v. huliothicus* Bots. (Израел) и *S. v. iranensis* Bots. (Иран) принадлежат към един и същ вид, *S. v. bulgaricus* Кум. е „... suffisamment différent des deux autres pour être élevé au rang d'espèce“. Имайки предвид както авторитета на цитирания автор, така и факта, че в колекцията си той разполага със сравнителен материал от въпросния таксон от България, приемам заключението му за видовата самостоятелност на *S. viridis* Кум., при което синонимната листа в том 19 (Кумански, 1988) следва да се видоизмени по изложения по-горе начин.

Разпространение: освен от България (Странджа и Сакар) видът бе установен от Sipahiler et Malicky (1987) и в Центральноанадолския район от Турция (като *S. v. bulgaricus*). Същите автори (Sipahiler et Malicky, op. cit.) съобщават находище на номинатния подвид на *S. viridis* от района на Карс (краиния североизток на Източноанадолския географски регион, в непосредствена близост с Иран). Би могло да се очаква, че повторното изучаване на този материал ще покаже принадлежността му към иранския подвид *S. v. iranensis*.

ЛИТЕРАТУРА

- Кумански, К. 1985. Fauna на България. Т. 15. Trichoptera, Annulipalpia. С., БАН. 243 с.
- Кумански, К. 1988. Fauna на България. Т. 19. Trichoptera, Integripalpia. С., БАН. 354 с.
- Kuman斯基, K. 1981. Faunistic investigations on Bulgarian Trichoptera to June, 1980 — with a revised check-list. — In: Proc. 3rd Int. Symp. on Trichoptera, 1980. Ser. Ent., vol. 20. Junk, The Hague, 139—147.
- Kuman斯基, K., H. Malicky. 1976. Beiträge zur Kenntnis der bulgarischen Köcherfliegen (Trichoptera). — Bull. ent. Pologne, 46, 95—126.
- Kumanски, K., H. Malicky. 1984. On the fauna and the zoogeographical significance of Trichoptera from the Strandzha Mts. (Bulgaria). — In: Proc. 4th Int. Symp. on Trichoptera, 1983. Ser. Ent., vol. 30. Junk, The Hague, 197—201.
- Malicky, H. 1985. Neue Beiträge über mediterrane Micropterna-Arten (Trichoptera, Limnephilidae). — Entom. Gesellschaft Basel, 35, 27—35.
- Malicky, H., G. Moretti. 1987. Die *Hydroptila uncinata* Morton 1893-Vewandtschaft, mit Beschreibung einer neuen Art aus Sardinien (Trichoptera, Hydroptilidae). — Ent. Z., 97, № 14, 193—196. Essen.
- Schmid, F. 1987. Considérations diverses sur quelques genres Leptocérlins (Trichoptera, Leptoceridae). — Bull. Inst. r. Sci. Nat. Belg.: Entomol., Vol. 57, Suppl. 147 p.
- Sipahiler, F., H. Malicky. 1987. Die Köcherfliegen der Türkei (Trichoptera). — Entomofauna, 8, No 7/1, 77—165.

Постъпила на 11. X. 1991 г.

Адрес на автора:

Красимир Кумански

Национален природонаучен музей при БАН
бул. „Цар Освободител“ № 1, 1000 София

ADDITION TO VOLUME 15 (TRICHOPTERA, ANNULIPALPIA) AND VOLUME 19 (TRICHOPTERA, INTEGRIPALPIA) OF THE SERIES "FAUNA OF BULGARIA"

KRASSIMIR KUMANSKI

(Summary)

- Two species of Integripalpia suborder, *Potamophylax rotundipennis* (Bräu.) and *Micropterna hatatitla* Mal. are added to the list of Bulgarian caddisfly fauna (Кумански, 1988); the second one, described and known so far from Anatolia, is also new to Europe. New material of *Diplectrona atra* McL. is reported, thus the uncertainty about its presence in Bulgaria (Кумански, 1985) already disappears. Following systematical changes have to be introduced according to the recent literature data: *Hydroptila angulifera* Kum., previously synonymized with *H. uncinata* Mort., becomes again the status of separate species (Malicky & Moretti, 1987), and *Setodes viridis bulgaricus* Kum. has been elevated (Schmid, 1987) to the level of species, i. e. *Setodes bulgaricus* Kum.